

Nový systém úhrad v pobytových sociálních službách: více vlastních zdrojů a adresnější pomoc státu

Asociace poskytovatelů sociálních služeb ČR představila návrh nového systému úhrad v pobytových sociálních službách. Jeho cílem je změnit současný model tak, aby veřejné prostředky prioritně financovaly péči a chránily osoby, které nemají dostatečné vlastní zdroje. Návrh je založen na oddělení péče od nákladů na ubytování a stravu, přiměřeném zapojení vlastních zdrojů klienta a garantované veřejné pomoci těm, jejichž příjmová a majetková situace plnou úhradu neumožňuje.

■ **Text: Ing. Jiří Horecký, Ph.D., MSc., MBA,**
prezident APSS ČR

Současný systém financování pobytových sociálních služeb kombinuje regulované maximální úhrady klientů, příspěvek na péči, platby zdravotních pojišťoven a veřejné dotace. Část nákladů na ubytování a stravu přitom není pokryta úhradami klientů a je nepřímo dofinancována z veřejných zdrojů bez ohledu na jejich individuální finanční situaci. Návrh Asociace poskytovatelů sociálních služeb ČR (APSS ČR), který schválilo její Prezidium 8. září 2026, proto směřuje k adresnějšímu modelu. Veřejná solidarita se má více soustředit na osoby, které ji skutečně potřebují, a systém má současně posílit ekonomickou stabilitu poskytovatelů.

Návrh vychází nejen z praxe, která je již léta běžná v západoevropských zemích, ale také z jednoduchého a spravedlivého principu. Zdravotní a sociální péči bude mít český občan vždy dostupnou, tedy bez úhrady. Za ubytování a stravu je každý odpovědný sám. A tím „každý“ myslíme buď samotného seniora, nebo jeho rodinu. Pokud na to nemá dostatek prostředků a potřebuje pomoc, stát mu pomůže prostřednictvím testované sociální dávky.

► Péče oddělená od ubytování a stravy

Jedním ze základních principů návrhu je oddělení péče od „hotelové“ složky. Příspěvek na péči má být i nadále primárně určen k úhradě péče podle stupně závislosti. Ubytování a strava by se hradily z vlastních zdrojů klienta, případně prostřednictvím přiměřené rodinné spoluúčasti, a při nedostatku zdrojů z dorovnávací dávky.

Navrhovaný mechanismus počítá s tím, že poskytovatel stanoví cenu ubytování a stravy podle transparentních pravidel

a prokazatelných nákladů, přičemž cena nesmí překročit regulační strop stanovený právním předpisem. Klient hradí ubytování a stravu ze započítatelné části svých příjmů a po úhradě mu zůstává nejméně 15 % příjmu.

Při splnění zákonných podmínek se do financování zapojí také vymezená část likvidních úspor klienta. Pokud vlastní zdroje nestačí, posoudí se případná subsidiární spoluúčast osoby s vyživovací povinností, ovšem pouze při dostatečné platební schopnosti a s ochranou její domácnosti. Zbývající rozdíl mezi uznatelnou cenou a započítatelnými zdroji následně pokryje dorovnávací dávka ze státního rozpočtu.

APSS ČR jako doporučenou variantu navrhuje využít stávající systém dávky státní sociální pomoci, tzv. superdávky, také k úhradě nedoplatků za ubytování a stravu v pobytových sociálních službách. Součástí této varianty je zachování 15% ochranného zůstatku příjmu, zavedení transparentních nákladových úhrad s regulovaným stropem a řešení rodinné spoluúčasti jako subsidiárního, příjmově chráněného prvku dávkového systému.

► Jak by nový mechanismus fungoval

Návrh ukazuje fungování systému na modelovém příkladu. Měsíční úhrada klienta domova pro seniory je stanovena na 21 000 Kč a jeho příjem či důchod činí 22 000 Kč. Po odečtení 15% ochranného zůstatku ve výši 3 300 Kč může klient z příjmu uhradit 18 700 Kč. Zůstává tedy nedoplatek ve výši 2 300 Kč.

Do úhrady tohoto rozdílu by se podle stanovených pravidel zapojily finanční úspory klienta při zachování chráněných úspor ve výši 200 000 Kč. Pokud tyto zdroje nemá, byla by k doplatku vyzvána rodina – manžel, manželka, partner, partnerka nebo děti. Pokud příjem a finanční situace sekundárně povinného poplatníka úhradu

nedoplatku za ubytování a stravu neumožňují, nastoupí stát a částka bude uhrazena v rámci tzv. superdávky.

► Rodinná spoluúčast pouze subsidiárně

Zapojení rodinných příslušníků má mít podle návrhu jasně stanovená pravidla. Občanský zákoník již obsahuje vzájemnou vyživovací povinnost předků a potomků a stanoví, že dítě je povinno zajistit rodičům slušnou výživu. Z toho však automaticky neplyne přímá povinnost dítěte hradit poskytovateli konkrétní část ceny pobytové sociální služby. Nový systém proto musí rodinnou spoluúčast upravit výslovně a procesně bezpečně.

Rodinná spoluúčast má být subsidiární a nastupovat až po započtení příjmu klienta a zákonem stanovené části jeho likvidních prostředků. Posuzovat se mají pouze osoby, u nichž existuje zákonná vyživovací povinnost. Spoluúčast se nemá vyžadovat, pokud by ohrozila schopnost dané osoby hradit přiměřené náklady vlastní domácnosti, péče o děti, bydlení nebo jiné zákonné vyživovací povinnosti.

Od spoluúčasti má být osvobozen také příjemce dávky státní sociální pomoci nebo osoba, která by se jejím zaplacením sama dostala do dávkové potřeby. Poskytovatel sociálních služeb přitom nemá být tím, kdo zjišťuje příjmy rodiny nebo vymáhá vyživovací povinnost. Tuto roli má nést ve-

řejná správa. Mírnější variantou návrhu je čestné prohlášení, že příjmy a majetek rodiny neumožňují finančně přispívat rodičům na úhradu ubytování a stravy.

» Sociální pojistky mají zachovat dostupnost služby

Návrh počítá s řadou sociálních a procesních pojistek. APSS ČR doporučuje zachovat nejméně 15% ochranný zůstatek příjmu klienta a zvážit také minimální absolutní částku pro velmi nízké příjmy. U úspor navrhuje použít stejný parametr jako u superdávky, tedy jednorázový limit 200 000 Kč.

Při posuzování majetkových a příjmových poměrů klienta či osob s vyživovací povinností se podle návrhu nemá posuzovat vlastnictví nemovitého majetku. Systém má dále obsahovat ochranu bydlení manžela či partnera a dalších chráněných osob, výjimky pro osoby v nízkopříjmových domácnostech a příjemce sociálních dávek, právo na odvolání a srozumitelné rozhodnutí o výpočtu. Minimalizována má být rovněž administrativa poskytovatelů.

Zároveň platí, že reforma musí chránit dostupnost služby. Nikdo nemá být odmítnut nebo nucen službu opustit pouze proto, že jeho příjem a přiměřeně využitelný majetek nestačí na zákonnou úhradu.

Navrhovaný nový úhradový vzorec posiluje základní principy sociální politiky, a sice spravedlnost a solidaritu. Zároveň jde o úhradově citlivý systém, který zajišťuje, že se nikdo nemusí obávat, že ho český sociální systém nechá bez pomoci.

» Cena ubytování a stravy by více odpovídala nákladům

V současném systému stanoví maximální výši úhrady za ubytování a stravu prováděcí vyhláška. V roce 2026 činí u domovů pro seniory a obdobně u vybraných pobytových služeb maximální úhrada za ubytová-

ní 335 Kč denně, u jednolůžkového pokoje 380 Kč denně a za celodenní stravu 290 Kč denně. Tyto částky jsou regulovaným maximum, nikoli automaticky skutečnými náklady poskytovatele.

Materiál APSS ČR pracuje se třemi možnostmi stanovení úhrad – podle skutečných nákladů, prostřednictvím regulovaného limitu nebo prostřednictvím nákladové ceny s regulačním stropem. APSS ČR doporučuje třetí variantu, tedy úhradu za ubytovací složku stanovenou ve výši průměrovaných skutečných nákladů nebo tak, aby se jim alespoň blížila.

Regulační strop má být pravidelně valorizován podle předem známého mechanismu a právní předpis má současně definovat nákladové položky, které lze do ceny ubytování a stravy zahrnout. Podle návrhu se tím sníží prostor pro skryté dotování hotelové složky a současně se zabrání nepřiměřeným cenovým rozdílům.

» Adresnější podpora je běžná také v zemích OECD

Příjmové nebo majetkové testování spoluúčasti v dlouhodobé péči není podle materiálu v zemích OECD výjimečné. OECD uvádí, že většina sledovaných systémů používá určitou formu spoluúčasti a že příjmové či majetkové testování je široce rozšířeno. U institucionální péče se v řadě zemí zohledňuje také majetek.

Česká republika patří podle srovnání OECD mezi země, kde se příjem ani majetek při stanovení míry veřejné podpory dlouhodobé péče standardně netestuje. Návrh APSS ČR tak vychází z mezinárodně používaného principu adresnější veřejné podpory, jeho konkrétní parametry však musí respektovat český právní a sociální kontext.

» Vyšší podíl vlastních zdrojů může přinést 1 až 1,8 miliardy korun

Základní fiskální logikou návrhu je přesun části dnešního plošného dofinancování ubytování a stravy do adresné dávky. Celkový dopad bude záviset na zvoleném cenovém stropu, parametrech příjmového a majetkového testu, počtu příjemců dávky a skutečné míře rodinné spoluúčasti.

Podle analýz dosavadních zvyšování úhrad za ubytovací a stravovací služby by vyšší podíl vlastních zdrojů mohl zvýšit příjmy sektoru o 1 až 1,8 miliardy Kč. Výdaje na superdávku jsou v návrhu odhadovány na 200 až 500 milionů Kč. Před zavedením nového systému APSS ČR doporučuje provést mikrosimulační analýzu alespoň na anonymizovaných datech o příjmech klientů, úhradách, struktuře nákladů poskytovatelů a modelových majetkových situacích.

» Změna vyžaduje úpravu legislativy

Realizace návrhu by vyžadovala změny několika právních předpisů. Zákon o sociálních službách by musel upravit nový princip stanovení úhrad, vztah k příspěvku na péči, ochranný zůstatek, pravidla předávání údajů a návaznost na dávku. Prováděcí vyhláška by stanovila metodiku cen ubytování a stravy, regulační strop a případné členění uznatelných nákladů.

Změna by se týkala rovněž dávkové legislativy. Vyhodnotit je nutné také to, zda současná úprava vyživovací povinnosti v občanském zákoníku postačuje jako hmotněprávní základ, nebo bude nutné zvláštní ustanovení pro spoluúčast na nákladech pobytové sociální služby. Procesní a datová úprava pak musí určit, který orgán bude rozhodovat, jaké údaje bude možné získávat z registrů, jak bude probíhat překum a jak budou chráněny osobní údaje klienta a jeho rodinných příslušníků.

» Nejdříve analýzy, poté legislativní změny

APSS ČR navrhuje postupnou implementaci. První fáze datové přípravy v délce šesti až dvanácti měsíců má zahrnovat nákladová šetření, mikrosimulace dopadů, právní analýzu a návrh metodiky uznatelných nákladů. Následovat má legislativní zavedení, přičemž účinnost změn má přijít až po dostatečném seznámení veřejnosti a přípravě informačních systémů Úřadu práce ČR a poskytovatelů.

Návrh počítá také s přechodnou ochranou stávajících klientů, například prostřednictvím časově omezeného pravidla nebo limitu meziročního zvýšení faktické spoluúčasti, aby změna nebyla skoková. Cenové a ochranné parametry by následně měly být automaticky valorizovány.

Navrhovaná reforma mění logiku financování pobytových sociálních služeb z plošného cenového omezení a následného dofinancování na adresnější model založený na transparentní ceně, přiměřené vlastní spoluúčasti a garantované veřejné pomoci těm, kteří plnou úhradu objektivně nezvládnou platit. Klíčové je přitom zachovat dostupnost služby, osobní důstojnost klienta a právní jistotu rodinných příslušníků.

Pro další legislativní práci APSS ČR doporučuje rozpracovat především mikrosimulační model dopadů, přesnou definici majetkového testu, vzorec rodinné spoluúčasti a metodiku uznatelných nákladů na ubytování a stravu. Teprve na základě těchto výpočtů má být vhodné stanovit konečné nominální limity a vyčíslit čistý dopad na státní rozpočet.

